SITRA

Lausunto

10.2.2026

Julkinen

Sitra – Ennakointi ja koulutus

Asia: VNS 7/2025 vp

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa. Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045.

Teema: Tulevaisuusajattelun juurruttaminen päätöksentekoon

Kysymys: Miten päätöksenteon ylisukupolvista oikeudenmukaisuutta voisi vahvistaa?

1 Tiivistelmä

Sitra on tulevaisuustalo, joka auttaa Suomea uudistumaan. Sitra edistää Suomen hyvinvointia ja vauhdittaa talouden kasvua luonnon kantokyvyn rajoissa. Sitra tukee yhteiskuntaa tulevaisuusajattelussa ja ennakointikyvykkyyden kasvattamisessa.

Sitra kiittää mahdollisuudesta lausua ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden vahvistamisesta ja tulevaisuusajattelun juurruttamisesta päätöksentekoon.

Keskeiset huomiot

- Tarve ylisukupolviselle ja tulevien sukupolvien oikeudet huomioivalle päätöksenteolle ei ole vain eettinen kysymys vaan strateginen välttämättömyys demokraattisten yhteiskuntien tulevaisuudelle.
- Yksittäisen ratkaisun sijaan tarvitaan joukko toimenpiteitä, jotka kehittävät rakenteita ja prosesseja, vahvistavat kyvykkyyttä ja lisäävät osallisuutta.
- Ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden vahvistamisessa kannattaa rakentaa olemassa olevan päälle mm. vahvistamalla tulevaisuusselonteon roolia ja systematisoimalla tulevaisuusvaikutusten arviointia.
- Kansalaisten ja varsinkin nuorten osallisuuden vahvistaminen on avainasemassa ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden toteuttamisessa. Oikeudenmukaisuuden kysymys korostuu etenkin nyt ja tulevaisuudessa, kun ikäluokkien välillä on merkittävät kokoerot. Näin ollen nuorten osallisuuteen päätöksenteossa on panostettava ja siihen tarvitaan myös uudempia osallistavia menetelmiä kuten kansalaispaneelit, joissa osallistumista voi painottaa erityisesti tiettyihin väestöryhmiin.
- Luottamuksen vahvistamiseksi on tärkeää, että tulevien sukupolvien oikeudet ja sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus turvataan kirjaamalla ne lakiin.
- Suomen kannattaa osallistua keskusteluun ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden strategiasta EU:ssa.

2 Ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden merkitys

Ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus korostuu tässä ajassa. Elämme rauhattomuuden ja syvän murroksen aikaa, jota vauhdittavat demografiset muutokset, ilmastonmuutos ja luontokato, teknologinen kehitys, geopoliittiset jännitteet ja taloudellinen epävarmuus. Nämä kehityskulut kuormittavat ja haastavat poliittis-hallinnollista järjestelmää ja paljastavat haavoittuvuuksia muun muassa työmarkkinoilla, koulutuksessa, asumisessa, digitaalisen osallisuuden toteutumisessa, eläkejärjestelmissä ja yhteiskunnallisessa yhteenkuuluvuudessa ja tulevaisuususkossa. Kehityskulut vaikuttavat eri tavoin eri ikäryhmiin ja myös syntymättömiin, tuleviin sukupolviin, herättäen kriittisiä kysymyksiä oikeudenmukaisuudesta sekä koko demokraattisen järjestelmän päätöksentekokyvystä ja legitimiteetistä. On entistä tärkeämpää kiinnittää huomiota ylisukupolviseen oikeudenmukaisuuteen.

Ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus on periaate, joka auttaa välittämään tulevaisuudesta. Se kannustaa toimimaan tänään ja hyötymään huomenna. Ylisukupolvinen päätöksenteko ja sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus eivät ole abstraktia filosofointia, vaan niissä on kyse kansalaisten helposti ymmärtämistä periaatteista, jotka ovat monessa maassa jo konkretisoituneet hallintoa ja päätöksentekoa tukeviksi rakenteiksi, instituutioiksi ja toimintatavoiksi. Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus on kykyä toimia oikeudenmukaisella tavalla ja vastata nykyisten sukupolvien – mukaan lukien eri ikäryhmät (nuoret, aikuiset ja ikääntyneet) – sekä tulevien, syntymättömien sukupolvien haasteisiin.

Ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden tuominen osaksi päätöksentekoa voi olla merkittävä julkisen vallan panostus uuden yhteiskuntasopimuksen rakentamiseen. Käynnissä oleva yhteiskunnallinen murros haastaa toisen maailmansodan jälkeen muodostuneen yhteiskuntasopimuksen perusteita. Siinä luotiin vähimmäisehdot hyvinvoinnille ja lupaus vaurauden kasvusta eli se perusta, joka vahvisti sukupolvien välistä luottamusta ja yhteenkuuluvuutta. Nykyään yhteiskuntasopimus tarkoittaa kirjoittamatonta ymmärrystä kansalaisten ja valtion välillä: ihmiset maksavat veroja, noudattavat lakeja ja osallistuvat yhteiskuntaan, ja vastineeksi valtio turvaa perusoikeudet, turvallisuuden, oikeusvaltion, peruspalvelut ja mahdollisuuksien tasa-arvon. Kun tämä tasapaino horjuu, esimerkiksi jos koetaan, ettei järjestelmä ole oikeudenmukainen tai se ei voi tarjota niitä palveluja, joihin on totuttu, myös yhteiskuntasopimus joutuu kriisiin.

Ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus liittyy olennaisesti tulevaisuususkon ja toivon rakentamiseen. Nuorten usko tulevaisuuteen ohjaa nuorten elämänvalintoja opinnoissa, työssä ja perheen perustamisessa. Pitkällä aikavälillä nämä valinnat määrittävät yhteiskunnan kehityksen, uudistumiskyvyn ja elinvoiman. Tutkimusten mukaan nuorten tulevaisuususko on alkanut horjua. Nykyinen järjestelmä ja sukupolvisopimus näyttävät nuorille epäoikeudenmukaiselta. Tämä epäoikeudenmukaisuuden kokemus tulee todennäköisesti kasvamaan tulevaisuudessa väestön ikääntyessä ja ilmastonmuutoksen edetessä. Ylisukupolvisesti oikeudenmukaisella päätöksenteolla voimme vahvistaa nuorten tulevaisuususkoa osoittamalla, että olemme sitoutuneet vahvistamaan myös heidän hyvinvointinsa edellytyksiä pitkällä aikavälillä. Lopulta kyse on koko edustuksellisen demokratian ja hyvinvointivaltion legitimiteetistä pitkällä aikavälillä. Sitoutuvatko nuoret ja tulevat sukupolvet näihin yhteiskuntamme kulmakiviin, jos ne eivät kykene turvaamaan tulevien sukupolvien oikeuksia ja sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta?

Niin YK kuin EU peräänkuuluttavat ylisukupolvista päätöksentekoa ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden vahvistamista. Tavoitteena on varmistaa, etteivät politiikkatoimet siirrä haittoja tulevaisuuteen tai aiheuta epäreilua epä-tasapainoa sukupolvien välille. Sukupolvien

välinen oikeudenmukaisuus on sitoumus, joka on kirjattu esimerkiksi EU:n perussopimuksiin (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 3 artikla) sekä YK:n tulevien sukupolvien sopimukseen. Euroopan komissio laatii parhaillaan keväällä 2026 julkaistavaa strategiaa sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta. Strategian ytimessä on se, ettei tulevia sukupolvia saa vahingoittaa nykyisin tehtävillä päätöksillä ja että sekä nykyisten että tulevien sukupolvien intressit on otettava huomioon vaalikaudet ja politiikkasyklit ylittävästi. Avaamme YK:n ja EU:n aloitteita tarkemmin lausunnon lopuksi.

Ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus ei ole oma erillinen politiikka-alueensa, vaan se kytkeytyy poikkileikkaavasti eri politiikkasektorien ja hallinnonalojen toimintaan. Ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus on vaalikaudet, politiikkasyklit ja hallinnon siilorajat ylittävä haaste koko poliittis-hallinnollisille järjestelmälle (whole-of-government) mutta myös koko yhteiskunnalle (whole-of-society).

Tarve ylisukupolviselle ja tulevien sukupolvien oikeudet huomioivalle päätöksenteolle ei ole vain eettinen kysymys vaan strateginen välttämättömyys, joka on keskeinen demokraattisten yhteiskuntien tulevaisuudelle, kilpailukyvylle, resilienssille ja turvallisuudelle. Se tulisi nähdä osana yhteiskunnan uudistamista, uuden yhteiskuntasopimuksen muovaamista ja pitkäjänteistä päätöksentekoa.

3 Päätöksenteon ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden vahvistaminen

Ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden vahvistamiseksi ei riitä yksittäinen ratkaisu, vaan tarvitaan toimenpiteitä, jotka kehittävät rakenteita ja prosesseja, vahvistavat kyvykkyyttä ja lisäävät osallisuutta. Päätöksenteon ja hallinnon rakenteiden ja prosessien tulee tukea yhteistä, vaalikaudet ylittävää tavoitteenasetantaa, mittarointia, arviointia ja seurantaa. Jotta ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus toteutuisi käytännössä on vahvistettava sekä hallinnon ennakointikyvykkyyttä että ennakointia tukevaa toimintakulttuuria. Lisäksi tarvitaan laajaa yhteiskunnallista keskustelua ja kansalaisten osallistumista. Ilman näitä kaikkia ja yhteistä tahtotilaa ylisukupolvisuus jää helposti pelkäksi periaatteeksi vailla todellisia vaikutuksia.

Ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus ovat jo konkretisoituneet uusiksi instituutioiksi, lainsäädännöksi ja toimenpiteiksi eri puolilla maailmaa (mm. Wales, Alankomaat, Espanja, Australia, Brasilia, Kanada, Uusi-Seelanti). Mittareita ja arviointikehikkoja on kehitetty kansainvälisesti (esim. JESC, SOIF, OECD). Kansainväliset esimerkit tarjoavat kokemuksia, oppeja ja malleja myös Suomeen sovellettaviksi. Mikä tärkeintä, ne auttavat ymmärtämään, ettei ylisukupolvinen, tulevien sukupolvien oikeudet huomioiva päätöksenteko ole vain kaukaista toiveajattelua ja pilvilinnojen rakentelua, vaan jo toteutunutta konkreettista työtä ja päätöksentekoa.

Muiden maiden ratkaisut eivät sellaisenaan tietenkään sovi Suomen kontekstiin. Ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden vahvistamisessa tulee ottaa huomioon olemassa olevat rakenteet ja prosessit ja jo tehty työ. Esimerkiksi tulevaisuusselontekoprosessi on jo osaltaan vahvistanut edellytyksiä ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden tarkastelulle poikkihallinnollisesti kansallisella tasolla.

Jaottelemme ehdotukset kuuteen toisiaan tukevaan kokonaisuuteen. Näitä kaikkia voidaan konkreettisesti edistää seuraavalla hallituskaudella. Erityisen oleellista on, että ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus otetaan huomioon jo seuraavissa hallitusneuvotteluissa ja niiden valmisteluissa.

3.1 Vahvistetaan tulevaisuusselonteon roolia

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko on tärkeä yhteistä kansallista tilannekuvaa luova, tulevaisuuden Suomen kehityssuuntia analysoiva ja ennakoivaa hallintoa tukeva dokumentti. Sen valmistelu vahvistaa valtioneuvoston jatkuvaa ennakointia ja sen kehittämistä. Ministeriöiden välisenä yhteistyönä valmisteltu tulevaisuusselonteko tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden tukea myös ylisukupolvista oikeudenmukaisuutta, sillä se tukee hallituksen ja valtioneuvoston pitkäjänteistä strategista päätöksentekoa ja varautumista vaihtoehtoisiin tulevaisuuksiin.

Ylisukupolvista oikeudenmukaisuutta ja nuorten sukupolvien tulevaisuususkoa horjuttavien uhkakuvien torjuminen ja mahdollisuuksiin tarttuminen edellyttävät kykyä ennakoivaan sekä hallitus- ja vaalikaudet ylittävään pitkäjänteiseen päätöksentekoon. Tulevaisuusselonteko nykyisenkaltaisena virkamiestyönä tehtynä katsauksena keskeisiin muutostekijöihin ja vaihtoehtoisiin tulevaisuuksiin, sekä sen ympärillä käytävä tulevaisuusdialogi valtioneuvoston ja eduskunnan välillä antaa hyvän pohjan ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden vahvistamiseen. Tulevaisuusselonteon hyödyntämistä tulisi kytkeä yhä vahvemmin ja systemaattisemmin keskeisiin ohjaus- ja päätöksentekoprosesseihin ja niiden avainhetkiin ja korostaa sukupolvien välistä dialogia ja toivottavien tulevaisuuksien hahmottamista.

Sitra suosittelee, että myös seuraavan tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa tehdään ministeriöiden yhteisenä virkamiestyönä, sen yhteydessä käydään sukupolvet ylittävää dialogia ja sen tulokset sidotaan vahvemmin päätöksentekoon.

3.2 Tarkastellaan toimenpiteiden kokonaisuuksia ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta

Tulevaisuusselonteko auttaa tarkastelemaan millaisessa toimintaympäristössä Suomi tulee toimimaan tulevaisuudessa. Tämän lisäksi pitää pystyä tarkastelemaan lainsäädäntö- ja politiikkatoimenpiteitä kokonaisuuksina. Tällaisten kokonaisuuksien – kuten esimerkiksi asuntopolitiikan, koulutuksen ja työllisyyden - tarkastelu ennakoinnin menetelmin mahdollistaa esimerkiksi erilaisten riskien ja haavoittuvuuksien tunnistamisen. Sen avulla voidaan tunnistaa niin nykyisten ikäryhmien kuin tulevien sukupolvien tarpeita sekä ilmiöitä, jotka voivat esimerkiksi jättää seuraavat sukupolvet ilman riittäviä resursseja.

Kokonaisuuksien tarkastelu edellyttää siilot ylittävän kokonaishallinnollisen lähestymistavan kehittämistä ja yhteistyön vahvistamista eri hallinnonalojen välillä. Ylisukupolvinen päätöksenteko on luonteeltaan horisontaalista: se ylittää politiikkasektorien rajat, eikä rajoitu yksittäisiin päätöksentekoprosesseihin. Siksi sen toteuttaminen edellyttää vahvaa yhteistyötä ministeriöiden, osastojen ja virastojen välillä ja lisäksi vahvaa koordinaatiota alueellisella, kansallisella ja EU-tasolla (ks. ESPAS 2025). Tällaiset toimenpiteiden kokonaistarkastelut tulisi sitoa päätöksenteon avainkohtiin, kuten hallitusneuvotteluihin ja julkisen talouden suunnitelman valmisteluun.

Sitra suosittelee, että lainsäädäntö- ja politiikkatoimenpiteiden kokonaisuuksien arvioimiseen kehitetään lähestymistapa, joka huomio ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden, ja että tämä lähestymistapa otetaan käyttöön varsinkin hallitusohjelmaa ja julkisen talouden suunnitelmaa valmisteltaessa.

3.3 Vahvistetaan tulevaisuusvaikutusten arviointia

Kokonaisuuksien lisäksi on tarpeen arvioida yksittäisten toimenpiteiden pitkän aikavälin vaikutuksia. Päätöksenteossa on varmistettava, että ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus ja pitkän aikavälin vaikutukset otetaan systemaattisesti huomioon. Lainsäädännöllä on pitkäkestoisia ja vasta pitkän aikavälin kuluttua näkyviä, tuleviin sukupolviin kohdistuvia vaikutuksia. Vaikutusarviointi auttaa tunnistamaan riskit ja mahdollisuudet ennen päätösten tekemistä sekä päätösten yhteisvaikutukset. Tällä hetkellä lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeessa mainitaan, että esityksillä voi olla merkitystä myös tulevien sukupolvien oikeuksien toteutumiseen, mutta ei avata sen tarkemmin niiden arviointia (Lainvalmistelun vaikutusarviointiohje 2022, s.70).

Tulevaisuusvaliokunta on edellisessä tulevaisuusmietinnössään edellyttänyt, että valtioneuvosto kehittää lainsäädännön tulevaisuusvaikutusarviointia seuraavat sukupolvet ja sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus paremmin huomioivampaa suuntaan. Ennakoivan lainvalmistelun vahvistaminen ja vaikutusten arviointi on tunnistettu myös meneillään olevan hallituskauden tulevaisuusselonteon 1. osan skenaarioista riippumattomissa, päätöksenteon kannalta tärkeissä ja erityistä huomiota vaativissa asioissa. Samalla selonteossa korostetaan tarvetta arvioida lainsäädännön vaikutuksia kokonaiskestävyyteen, tulevat sukupolvet huomioiden. Näiden toimenpiteiden toteutuminen tulisi varmistaa lainsäädännöllä.

Ennakoinnin menetelmiä tulisi käyttää lainsäädäntötarpeiden ennakointiin sekä lainsäädännön pitkäkestoisten, vasta pitkän aikavälin kuluttua näkyviin tulevien vaikutusten arviointiin. Ylisukupolviseen oikeudenmukaisuuteen kytkemällä ennakointi toimii hyödyllisenä työkaluna, jonka avulla voidaan arvioida pitkän aikavälin vaikutuksia, systeemisiä ristiriitoja ja sukupolvien välisiä vaikutuksia (ks. JESC 2025).

Sitra suosittelee, että lainsäädännön tulevaisuusvaikutusten arviointia kehitetään ennakoinnin menetelmiä hyödyntäen.

3.4 Tehdään ylisukupolvisesta oikeudenmukaisuudesta velvoittavaa lainsäädännöllä

Jotta ylisukupolvisessa päätöksenteossa päästäisiin sanoista tekoihin, olisi tärkeää kehittää keinoja, joilla ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus sisällytettäisiin hallintoa ja päätöksentekoa ohjaaviksi velvoitteiksi. Ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden toteutumista on turvattava luomalla institutionaalinen ja oikeudellinen perusta kirjaamalla se sitoviksi velvoitteiksi lakiin ja vaikutustenarviointiin. Velvoittava lainsäädäntö vahvistaa nykyisten ja tulevien nuorten luottamusta siihen, että heidän oikeuksien ja oikeudenmukaisuuden toteutumiseen riipu kulloinkin vallassa olevien sukupolvien hyväntahtoisuudesta. Tämä on erityisen tärkeää nyky-Suomessa, jossa väestörakenne ja äänestysaktiivisuus painottavat keski-ikäisten ja iäkkäämpien tarpeita.

Sitra suosittelee, että tulevien sukupolvien oikeudet ja sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus turvataan kirjaamalla ne selvemmin lakiin.

3.5 Otetaan kansalaiset ja erityisesti nuoret mukaan tulevaisuudesta käytävään keskusteluun

Talouskasvun hyytymisen, väestön ikääntymisen ja ilmaston kuumenemisen kaltaiset kehityskulut murentavat erityisesti nuorten sukupolvien uskoa hyvinvointivaltiota kannattelevaan sukupolvien väliseen yhteiskuntasopimukseen ja sen oikeudenmukaisuuteen. Suomessa on käynnistettävä laaja yhteiskunnallinen keskustelu siitä, miten vastuut, valta, oikeudet ja kustannukset jaetaan yhteiskunnassa eri sukupolvien näkökulmasta oikeudenmukaisella tavalla. Samalla tulee päivittää yhteiskunnan nuorille tarjoama lupaus tulevaisuudesta, jotta se vastaa uskottavalla tavalla nuorten toiveisiin ja tarpeisiin.

Nuorten kuulemiseksi meillä on jo olemassa monia hyviä rakenteita, kuten nuorisovaltuustot, mutta niiden rinnalle tarvitaan keinoja saavuttaa entistä laajempi joukko nuoria, sellaisiakin, jotka eivät ole valmiiksi aktiivisia osallistujia. Tällä hetkellä valtionhallinnossa on käynnissä monia prosesseja, joissa vahvistetaan nuorten osallisuutta. Myös tulevaisuusvaliokunta on yhteistyössä Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen ja Nuorten Akatemian kanssa kehittämässä käytäntöjä lasten ja nuorten kuulemiseksi. Nyt on tärkeä varmistaa, etteivät nämä toimet jää kertaluontoisiksi kokeiluiksi.

Kokemukset ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden institutionalisoinnista eri maissa korostavat kansalaiskeskustelun merkitystä. Kansalaisten osallistuminen auttaa tulevaisuutta koskevan yhteisen vision löytämisessä, päätöksenteon ankkuroimista siihen ja toimenpiteiden hyväksyttävyyden ja niihin sitoutumisen vahvistamisessa. Esimerkiksi Walesin Well-being of Future Generations Actin (2015) ja tulevien sukupolvien valtuutetun asettamisen (2016) taustalla oli poikkeuksellisen laaja kansalaiskeskustelu, jossa walesilaisilta kysyttiin minkälaisen tulevaisuuden he haluavat ja minkälaisia esteitä he tälle näkevät. Kansalaiskeskustelu auttoi tulevaisuuslainsäädännön luomisessa ja läpiviemisessä.

Ihmisten tulee olla aidosti mukana heitä itseään ja vielä syntymättömiä sukupolvia koskevissa päätöksissä. Tähän on tutkitusti olemassa monia hyviä menetelmiä. Esimerkiksi Future Design ja puntaroivat kansalaispaneelit auttavat huomioimaan nykyisten päätösten pitkäaikaisvaikutuksia, vahvistamaan sukupolvien välistä empatiaa ja tulevaisuususkoa sekä tuomaan luovia ratkaisuja pitkän aikavälin ongelmiin. Future Design tarjoaa menetelmän ymmärtää nykyisten ja tulevien sukupolvien näkökulmia ja tarpeita sekä löytää eri sukupolvet ja heidän tarpeensa huomioivia, laajasti hyväksyttyjä ratkaisuja. Future Designin on myös tutkittu vahvistavan osallistujien uskoa tulevaisuuteen. Sitra kehittää parhaillaan Future Designia suomalaiseen käyttöön.

Puntaroivat kansalaispaneelit ovat käyttökelpoinen menetelmä tulevaisuuden huomioivan valmistelun ja päätöksenteon vahvistamisessa. Satunnaisotannalla ja kiintiöinnillä koottavat kansalaispaneelit soveltuvat hyvin eri väestö- ja ikäryhmiä laajasti koskettaviin ja mielipiteitä jakaviin kysymyksiin, joihin liittyy vaikeitakin oikeudenmukaisuuskysymyksiä. Ne ovat osoittaneet käyttökelpoisuutensa esimerkiksi ilmasto-, ympäristö- ja kestävyyskysymyksissä, joiden toimeenpanoon liittyy eri ryhmiä eri tavoin koskettavia vaikutuksia. Puntaroivien kansalaispaneelien on tutkittu vahvistavan pitkän aikavälin päätöksentekoa, tulevien sukupolvien huomioimista sekä kykyä etsiä kestäviä, politiikkasyklit ja -siilot ylittäviä ratkaisuja. Vuonna 2025 järjestettiin koko EU:n laajuinen puntaroiva kansalaispaneeli sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta osana EU:n samannimisen strategian valmistelua.

Sitra suosittelee ottamaan käyttöön laajasti uusia osallisuutta ja kansalaiskeskustelua tukevia menetelmiä, kuten kansalaispaneeleja ja Future Design -menetelmää, ja kytkemään näitä osaksi ylisukupolvista päätöksentekoa.

3.6 Lisätään ennakoinnin kyvykkyyksiä

Kaikki edellä mainitut toimenpiteet edellyttävät kyvykkyyttä pitkäjänteiseen ennakointiin ja ylisukupolviseen ajatteluun, sekä tulevaisuuspohdintojen kytkemistä nykyhetken päätöksentekoon. Kyseessä ei ole vain menetelmäosaamisen vahvistaminen tai ennakoinnin lähestymistapojen opettelu, vaan myös ajattelutavan muutos, joka heijastuu johtamiseen, prosesseihin ja rakenteisiin. Ylisukupolvisuus tulee nähdä keinona rakentaa tulevaisuusvalmista hallintoa ja yhä useammalle parempaa ja menestyvää Suomea. Tämä edellyttää myös näkökulman vaihtoa nykyhetkestä tulevaisuuteen.

Tulevaisuusselontekoprosessi on jo vahvistanut ennakoinnin kyvykkyyksiä poikkihallinnollisesti ja sen avulla voidaan lisätä kyvykkyyksiä jatkossakin. Näkökulman vaihdossa voi lisäksi auttaa kokemuksellisuus, esimerkiksi simulaatiot, Future Design -menetelmän kaltainen eläytyminen tai tulevaisuustarinoiden tuominen koettavaksi. Tulevaisuuksien kokeminen henkilökohtaisesti auttaa kaventamaan kuilua tulevaisuuteen ja hahmottamaan sitä, että tulevaisuus ei vain tapahdu vaan aktiivisesti luomme sitä. Kokemukselliset menetelmät helpottavat tunnistamaan sitä, millaiset asiat ovat tärkeitä tulevaisuudessa ja auttavat asettumaan tulevien sukupolvien asemaan.

Sitra suosittelee, että hallinnon ennakoinnin ja ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden huomioimisen kyvykkyyttä vahvistetaan sekä tulevaisuusselonteon kautta, että muilla keinoin.

4 Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus YK:ssa ja EU:ssa

Toimia sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden juurruttamiseksi päätöksentekoon on tehty myös YK:ssa ja EU:ssa. Ne tarjoavat selkänojaa ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden edistämiselle myös kansallisella tasolla Suomessa. Syyskuussa 2024 järjestetyn YK:n tulevaisuushuippukokouksen päätteeksi Suomi sitoutui rakentamaan kestävää tulevaisuutta tulevien sukupolvien oikeudet huomioiden. Kokouksessa hyväksyttiin tulevaisuussopimuksen lisäksi tulevien sukupolvien julistus, jossa on yhteensä 32 periaatetta, sitoumusta ja toimea, jolla päätöksenteon ylisukupolvisuutta voidaan vahvistaa, kuten:

> *24. Tieteen, tietojen, tilastojen ja strategisen ennakoinnin hyödyntäminen pitkän aikavälin ajattelun ja suunnittelun varmistamiseksi sekä kestävien käytäntöjen ja institutionaalisten uudistusten kehittämiseksi ja toteuttamiseksi, jotta voidaan varmistaa tietoon perustuva päätöksenteko ja tehdä hallinnosta ennakoivampaa, sopeutumiskykyisempää ja paremmin tuleviin mahdollisuuksiin, riskeihin ja haasteisiin vastaavaa.*
>
> *26. Vahvistetaan kansallisia ja maailmanlaajuisia tilinpitojärjestelmiä muun muassa edistämällä tulevaisuuteen suuntautuvien, näyttöön perustuvien vaikutusarviointien käyttöä, kehittämällä vahvempia ennakoivia riskianalyysejä ja kannustamalla käyttämään kestävän kehityksen mittareita, jotka täydentävät bruttokansantuotetta ja menevät sitä pidemmälle.*
>
> *28. Koordinoidaan koko hallituksen tasolla, myös kansallisella ja paikallisella tasolla, sellaisten politiikkatoimien arviointia, kehittämistä, täytäntöönpanoa, joilla turvataan tulevien sukupolvien tarpeet ja edut.*

Euroopan komissio valmistelee parhaillaan strategiaa sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta, jonka tavoitteena on juurruttaa tulevaisuusajattelu EU:n päätöksentekoon. Strategia on tarkoitus julkaista vuoden 2026 ensimmäisellä tai toisella neljänneksellä. Euroopan komissio hahmottaa ylisukupolvisen päätöksenteon strategiaa uuden yhteiskuntasopimuksen rakentamisen kautta. Tarkoituksena on, ettei koko päätöksentekojärjestelmää pyritä uudistamaan kerralla vaan varmistamaan, että eri sektoreilla – kuten asuminen, koulutus, työmarkkinat, digitaalinen murros ja vihreä siirtymä - otetaan järjestelmällisesti huomioon ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus. (Lähde: Strengthening Long-Term Governance and Intergenerational Fairness in the EU 17.11.2025)

Komission sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta vastaavan komissaarin tehtävänä on varmistaa, että päätöksenteossa huomioidaan eri politiikkatoimien vaikutukset tuleviin sukupolviin. Komission mukaan strategian keskeinen haaste on se, ettei se jää pelkiksi linjauksiksi, vaan muuttuu käytännön toimiksi. Tämän toteutuminen edellyttää sekä oikeudellista että institutionaalista perustaa. Euroopan unionissa ei kuitenkaan tällä hetkellä ole rakenteita, jotka systemaattisesti tukisivat ylisukupolvista päätöksentekoa tai sen seurantaa. Neuvostossa ei ole teemaa varten omaa työryhmää, hallintorakenteista puuttuu selkeä kiinnityskohta, eikä Euroopan parlamentissa ole tulevaisuusnäkökulmaa edustavaa valiokuntaa. Uuden strategian tavoitteena onkin määritellä, mihin sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus rakenteellisesti sijoittuu ja miten se voidaan integroida osaksi EU:n päätöksentekoa. (Lähde: Strengthening Long-Term Governance and Intergenerational Fairness in the EU 17.11.2025)

Sitra pitää tärkeänä, että Suomi osallistuu aktiivisesti strategiasta käytävään keskusteluun ja toimeenpanoon unionissa. Suomi voi myös tarjota arvokasta osaamistaan ja ratkaisuja institutionaalisen vuoropuhelun synnyttämiseksi.

Veera Heinonen, johtaja, Ennakointi ja koulutus

Mikko Dufva, johtava asiantuntija, Ennakointi ja koulutus

Onni Pekonen, asiantuntija, Ennakointi ja koulutus

Rosa-Maria Mäkelä, asiantuntija, Ennakointi ja koulutus

5 Liitteet

Liite 1 Esitysaineisto Sitra

6 Lähteet

Demos Helsinki (2024). *Kohti pitkäjänteistä hallintoa.* https://demoshelsinki.fi/new/wp-content/uploads/2024/12/Kohti_pitkajanteista_hallintoa.pdf

ESPAS (2025). *Inter-generational fairness: ESPAS foresight paper.* https://espas.eu/files/2025/ESPAS%20Foresight%20paper%20-%20Inter-generational%20fairness.pdf

European Commission (2025). *Citizens' Panel on Intergenerational Fairness.* https://citizens.ec.europa.eu/european-citizens-panels/citizens-panel-intergenerational-fairness_en

European Commission (2025). *European Citizens' Panel – Intergenerational Fairness: Final Recommendations.* https://citizens.ec.europa.eu/document/download/ba87bc2e-999c-448d-bc48-8165be0f1e1f_en?filename=ECP%20IGF_Final%20Recommendations.pdf

JESC (2025). *IGF Impact Assessment.* https://jesc.eu/wp-content/uploads/2025/11/IGF-impact-assessment.pdf

Leino, M., & Kulha, K. (2023). Hopes over fears: Can democratic deliberation increase positive emotions concerning the future? Futures, 154, 103246. https://doi.org/10.1016/j.futures.2023.103246

Office of the Future Generations Commissioner for Wales. *Involvement – Future Generations.* https://futuregenerations.wales/do/involvement/

School of International Futures (2024). *Future Design.* https://soif.org.uk/app/uploads/2024/05/Future-Design_FINAL_v11.pdf

Sitra (2025). *Mitä jos nuoret menettävät uskonsa tulevaisuuteen?* https://www.sitra.fi/wp-content/uploads/2025/10/Mita-jos-nuoret-menettavat-uskonsa-tulevaisuuteen.pdf

Strengthening Long-Term Governance and Intergenerational Fairness in the EU. Tapahtuma Brysselissä, Austrian Chamber of Commerce, 17.11.2025. Järjestäjät: School of International Futures (SOIF), valtioneuvoston kanslia, Sitra, yhteistyössä Suomen EU-edustuston kanssa.

Valtioneuvosto (2022). *Lainvalmistelun vaikutustenarviointiohjeet*. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/5f22c3f2-d8df-4487-a9c4-6ebd2181f464/content

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

PL 160 (Itämerenkatu 11–13)

00181 Helsinki

p. +358 294 618 991

www.sitra.fi

Y-tunnus: 0202132-3